

Наталія Косяченко
кандидат фармацевтичних наук
ORCID ID: 0000-0002-0496-6908
голова ЦМК фармацевтичних дисциплін
КЗВО “Житомирський базовий фармацевтичний коледж”, Україна
kosiachenko@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ НАВЧАННІ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті обґрунтовується необхідність наявності системи післядипломної освіти фармацевтичних працівників у відповідності з міжнародними рекомендаціями та стандартами, аналізується низка нормативно-правових актів у сфері реалізації безперервного професійного розвитку фахівців у галузі охорони здоров'я. Наголошується на значенні та важливості існування аспектів інформальної освіти у професійній діяльності фармацевтів, визначається і окреслюється проблема реалізації та обліку періодів професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації. З метою запропонування шляхів вирішення даної проблематики вивчено, охарактеризовано та проаналізовано наявні в Україні спеціалізовані канали, джерела, інші можливості для самоосвітньої діяльності у рамках інформальної освіти практичних фахівців фармації. Шляхом аналізу наявних публікацій виокремлено основні проблеми у використанні сучасних комп'ютеризованих засобів навчання, зокрема, під час застосування дистанційного навчання. Запропоновано у подальшому розширювати можливості використання інноваційних освітніх технологій у системі безперервного професійного самовдосконалення фармацевтичних працівників.

Ключові слова: післядипломна освіта, безперервний розвиток, інформальна освіта, тематичне удосконалення.

Косяченко Наталия. Значение информального образования в последипломном обучении специалистов фармации и возможные пути его реализации

В статье обосновывается необходимость наличия системы последипломного образования фармацевтических работников в соответствии с международными рекомендациями и стандартами, анализируется ряд нормативно-правовых актов в сфере реализации непрерывного профессионального развития специалистов в области здравоохранения. Делается акцент на значении и важности существования аспектов информального образования в профессиональной деятельности фармацевтов, определяется и выделяется проблема реализации и учета периодов профессионального совершенствования и повышения квалификации. С целью предложения путей решения данной проблемы изучены, охарактеризованы и проанализированы имеющиеся в Украине специализированные каналы, источники, другие возможности для самообразовательной деятельности в рамках информального образования практических специалистов фармации. Путем анализа имеющихся публикаций выделены основные проблемы в использовании современных компьютеризированных средств обучения, в частности, при применении дистанционного обучения. Предложено в дальнейшем расширять возможности использования инновационных образовательных технологий в системе непрерывного профессионального самосовершенствования фармацевтических работников.

Ключевые слова: последипломное образование, непрерывное развитие, информальное образование, тематическое усовершенствование.

Постановка проблеми. У 1992 р. Міжнародна фармацевтична федерація (International Pharmaceutical Federation – FIP) розробила і представила стандарти аптечних послуг під назвою “Належна аптечна практика у громадських та лікарняних аптеках”, що було викликано значними темпами розвитку професії фармацевта, пропонуванням і проголошуванням нових ролей не тільки самою професією, а й медичними професіоналами, національними та міжнародними органами, установами [15].

Сьогодні для вирішення низки проблем, пов'язаних з поліпшенням доступу населення до якісних, ефективних та безпечних лікарських засобів, фармацевти беруть все більше відповідальності за результати використання ліків і будують свою практику таким чином, щоб надавати пацієнтам все більше послуг з раціонального застосування лікарських препаратів та інших товарів аптечного

асортименту. Така складна і різноманітна природа ролі фармацевта вимагає постійно бути в курсі подій у фармацевтичній науці та практиці, професійних стандартах і вимогах нормативно-правових актів, новітніх досягненнях у галузі знань, пов'язаних з розробкою та використанням лікарських засобів. Національні професійні асоціації фармацевтів разом із керівними органами держави та аптечних підприємств мають бути зацікавлені у забезпеченні безперервного професійного розвитку фармацевтичних фахівців шляхом пропонування різних методів, форм, технологій післядипломного професійного навчання та урізноманітнення каналів та джерел отримання професійно необхідної інформації.

Основними складовими післядипломної освіти фармацевтів в Україні є спеціалізація, перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування [8, с. 360]. Відповідно до наказу МОЗ України № 166 від 22.03.93 “Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів)” [13] удосконаленням називається подальше підвищення професійних знань та навичок з метою підтримання сучасного рівня підготовки; підвищенням кваліфікації – підвищення рівня готовності особи для виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань; стажуванням – набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань [8, с. 360].

При цьому необхідно зазначити, що і тематичне удосконалення, і підвищення кваліфікації, і стажування фармацевтів є важливими складовими системи післядипломної освіти спеціалістів фармації, проте відбуваються вони, як правило, один раз у п'ять років перед проходженням атестації. Водночас, згідно з основними положеннями Постанови КМУ від 28.03.2018 р. № 302 “Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я” безперервний професійний розвиток фахівців у сфері охорони здоров'я – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття ними вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної освіти в інтернатурі, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності [11]. Тому сьогодні, окрім формальної фармацевтичної освіти (в організаціях), необхідно розглядати й інші види безперервного навчання дорослих, а саме: неформальну освіту (курси, семінари, тренінги) та інформальну освіту (самоосвіту).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку системи післядипломної освіти спеціалістів фармації вивчають та розкривають у своїх роботах такі відомі вчені, як М. Коваленко, О. Пімінов, М. Пономаренко, В. Толочко; приділяють увагу у своїх наукових працях упровадженню інтерактивних технологій у систему післядипломної освіти фахівців фармації Н. Альохіна, Л. Кайдалова, Н. Щокіна; досліджують використання інтернет-ресурсів у безперервній освіті фармацевтичних працівників А. Котвіцька, О. Суріков та ін. Проте конкретному огляду та вивченню можливих шляхів підвищення професійної майстерності та самоосвіти спеціалістів фармації та дослідженню каналів та джерел отримання фахової інформації приділено недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті. Мета статті: вивчити, охарактеризувати та проаналізувати сучасні можливі шляхи професійної самоосвіти та самовдосконалення у системі післядипломної освіти спеціалістів фармації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед основних видів освітньої діяльності дорослих, які визначені у ст. 8 Закону України “Про освіту”, існує поняття інформальної освіти (самоосвіти) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема, під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [12].

Часто інформальну освіту пов'язують із самоосвітою, спонтанною освітою, самонавчанням, індивідуальною пізнавальною діяльністю, невидимим навчанням. Такий вид освіти відбувається як ненавмисний факт, ніколи не завершується, не має дипломів, чітко вираженої мети навчання. Результат такої освіти проявляється не відразу; набуті знання в ході вивчення чогось нового та опанування новими навичками накопичуються та поступово перетворюються у професійні компетентності, які здатні відповідати сучасним вимогам фармацевтичного ринку праці в реаліях дуже динамічного та стрімкого часу [2, с. 476]. Саме такий вид освіти дедалі стає найбільш актуальним та високо оціненим керівниками фармацевтичних підприємств, оскільки дає змогу визначити та виокремити серед всього кадрового потенціалу фахівця, який готовий до швидкого

навчання, безперервного самовдосконалення, професійного зростання та розуміння особистої соціальної значущості.

Безперервний професійний розвиток спеціалістів фармації передбачений і положеннями наказу МОЗ України № 73 від 18.05.94 р. “Про затвердження Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах” шляхом нарахування певної кількості балів за різні види діяльності у період між передатестаційними циклами (підвищення кваліфікації як у закладах освіти, так і за дистанційною формою навчання, участь у науково-практичних конференціях, симпозіумах, з’їздах, тренінгах, стажування в інших підприємствах та організаціях, публікація статей тощо). Так, відповідно до шкали, зазначеної у вказаному нормативно-правовому акті, бали розподіляються наступним чином: для вищої кваліфікаційної категорії спеціаліста фармації мінімальна кількість балів – 80 (з них 40 балів – це постійна частина, бали за яку нараховуються за навчання на передатестаційних циклах у закладах післядипломної освіти, 40 балів – варіативна частина); для першої кваліфікаційної категорії спеціаліста фармації – 70 балів (з них постійна частина – 40 балів, варіативна частина – 30); для другої кваліфікаційної категорії – 60 балів (з них постійна частина – 40 балів, варіативна частина – 20) [10].

З такого розподілу балів зрозуміло, що перевага надається проходженню тематичного удосконалення, організованого у закладах післядипломної освіти, на жаль, меншу кількість балів надають за самоорганізовану форму підвищення професійної кваліфікації. Сьогодні це ще можна пояснити низкою причин, зокрема, відсутність у працівників вільного часу для відвідування різної форми заходів, інформативного сповіщення (відсутність особистої електронної пошти), матеріального заохочення, особиста невмотивованість та відсутність підтримки з боку керівництва і т. і. Проте вже зараз приходиться усвідомлення, що підвищення професійного рівня кваліфікації, здобуття нових знань – це, передусім, професійний обов’язок сучасного фахівця фармації, продиктований часом і вимогами ринку праці, і проходження суто передатестаційного циклу один раз на п’ять років вже є недостатнім.

З метою розкриття можливих шляхів самовдосконалення та самоосвіти для підвищення професійності фармацевтичних фахівців вивчено та представлено пропозиції сучасних нових форм навчання та удосконалення практичної діяльності.

1. *Група компаній МедЕксперт (M+E)* – метою проекту є підвищення кваліфікації фармацевтів, поширення знань про вплив лікарських препаратів та їх побічну дію, підвищення відповідальності фармацевтів щодо вибору лікарських засобів та контроль за їх реалізацією. Цільовою аудиторією є фармацевти, керівники аптечних (фармацевтичних) підприємств, співробітники профільних кафедр медичних закладів вищої освіти та закладів післядипломної освіти. Проект передбачає виїзний формат заходів, організацію та проведення телемостів для фармацевтів, у т. ч. з міжнародною акредитацією. Участь в заходах безкоштовна, після прослуховування тематичних лекцій видається сертифікат учасника з певною кількістю балів. Партнерами даного проекту є МОЗ України, European CME-CPD Academy, Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, група компаній МедЕксперт [4].

2. *Компанія ТОВ “УКРМЕДСЕРТ”* – місією компанії є підвищення обізнаності споживачів, працівників охорони здоров’я, виробників та всіх зацікавлених сторін про нормативні вимоги до медичних виробів, виробництва лікарських засобів, впровадження належних практик фармацевтичного сектору галузі охорони здоров’я. Співробітниками ТОВ “УКРМЕДСЕРТ” проводяться освітні заходи у формі семінарів, тренінгів, круглих столів, конференцій, вебінарів, участь в яких є платною, а також є можливість підписатися на розсилку щодо проведення семінарів [6].

3. *Українська Фармацевтична Школа* – компанія проводить безкоштовні виїзні науково-практичні конференції, де є можливість ознайомитися з цікавими доповідями відомих медичних фахівців, а також взяти участь в інтерактивних тренінгах. По завершенню навчання видаються сертифікати з відповідною кількістю балів [17].

4. *Громадська спілка “Працівники фармації”* – професійне громадське об’єднання, яке запрошує до членства всіх бажаючих юридичних та фізичних осіб, а також створене у соціальній мережі Facebook, що дає можливість бути учасником групи за професійними інтересами, бути в курсі всіх подій, які відбуваються у фармацевтичній сфері [3].

5. *Аптечна Професійна Асоціація України (АПАУ)* – метою діяльності Асоціації є представництво і захист законних інтересів членів Асоціації – у соціально-трудовій, законодавчій, економічній та інших сферах. Однією з послуг, що надається АПАУ, є професійна освіта, яка полягає

у поширенні інформації для самонавчання, довідкової літератури, нових досліджень та корисних новин фармацевтичного спрямування [1].

6. *Міжнародний медичний форум* – масштабний комплексний захід інноваційної спрямованості в галузі охорони здоров'я України, який об'єднує науково-практичну програму, школи, виставки та спеціалізовані експозиції і створює міжнародну платформу для обміну досвідом та підвищення кваліфікації фахівців охорони здоров'я. Учасники науково-практичних заходів отримують сертифікати про підвищення кваліфікації з певною кількістю балів [14].

7. *Агентство Медичного Маркетингу* – навчальна компанія в медико-фармацевтичному сегменті, послуги якої доступні всім: в інтернеті (на сайті агентства і спеціалізованих сайтах), в спеціалізованій періодичній літературі та в засобах масової інформації, в спеціалізованих книгах і методичних матеріалах, в спеціалізованій e-mail розсилці, на телебаченні, у вигляді відеолекцій на сайті компанії. Отримати знання можливо на платній основі і безкоштовно, індивідуально і в команді, на території клієнта або у виїзній формі шляхом відвідування відкритих заходів, семінарів, конференцій, також можлива форма дистанційного навчання (онлайн курси, вебінари) [5].

8. *Видавництво "МОРІОН"* – провідне українське підприємство, яке спеціалізується у сфері систематизації інформації, що стосується лікарських засобів. Основні напрямки діяльності компанії – впровадження комп'ютерних технологій в медицині та фармації, дослідження і аналіз фармацевтичного ринку України [7].

9. *Академія оцінки технологій охорони здоров'я* – організація, що проводить унікальні тренінги та конференції з навчання спеціалістів системи охорони здоров'я та фармації Health Technology Assessment – оцінці технологій охорони здоров'я – новітньому інструменту, метою якого є формування на основі доведених даних висновку, що дозволяє керівникам на державному чи локальному рівнях приймати виважене рішення стосовно фінансування закупівель чи раціонального застосування широкого кола технологій охорони здоров'я – лікарських засобів, медичних виробів, лікарських маніпуляцій тощо [9].

Вивчивши та проаналізувавши сучасні нові форми та можливості покращення та удосконалення професійних знань та навичок спеціалістів фармації, можна дійти висновку, що більшість шляхів до самоосвіти відкриваються через комп'ютеризовані технології навчання. У своєму дослідженні, присвяченому вивченню та аналізу мотиваційних аспектів тематичного удосконалення спеціалістів фармації, авторами В. М. Толочко, В. Ю. Адонкіною, О. М. Должніковою з'ясовано, що серед форм підвищення кваліфікації спеціалістами фармації найбільша оцінка була надана очній формі навчання та виїзним циклом підвищення кваліфікації. На жаль, дистанційна форма навчання не знайшла потрібної підтримки, що пояснювалося існуванням низки проблем, пов'язаних з особистими навичками роботи з комп'ютером: наявністю постійного доступу до internet та вебсайтів, вмінням користуватися сучасними технологіями в internet, наявністю особистої електронної пошти та вебсторінки, можливості для забезпечення участі у навчальному процесі у синхронному й асинхронному режимах. Одночасно авторами дослідження було встановлено, що рівень забезпечення фахівців особистою комп'ютерною технікою сягає 85 %, а у випадках її відсутності є можливість використання службової чи запозиченої комп'ютерної техніки [16, с. 36].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Вивчено, що сьогодні чинними нормативно-правовими актами України з питань подальшого удосконалення системи післядипломної освіти спеціалістів у галузі охорони здоров'я, безперервного професійного розвитку відповідних фахівців та проведення іспитів на передатестаційних циклах перевага у післядипломному навчанні надається тематичним циклом, курсам підвищення кваліфікації, які організовуються і проводяться відповідними закладами післядипломної освіти. Проте роль інформальної освіти (самоосвіти) у професійній діяльності фармацевтичних фахівців відповідним чином не оцінена.

Представлено та охарактеризовано основні джерела та можливі шляхи удосконалення фахових компетентностей фармацевтів, які можуть бути використані під час самоорганізованої навчальної діяльності практичних фахівців. З'ясовано, що більшість з цих джерел та каналів потребують особистих навичок опанування комп'ютерними засобами навчання. Тому перспективи подальших досліджень будуть полягати у вивченні можливостей для розширення використання інноваційних засобів навчання, зокрема у дистанційній формі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аптечна Професійна Асоціація України : веб-сайт. URL: <http://apau.org.ua/> (дата звернення: 06.10.2019).
2. Бойчук І.Д., Козаченко Г.В. Сучасні види освітньої діяльності викладача фармацевтичного профілю. Сучасна фармація: історія, реалії та перспективи розвитку : матеріали

науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 20-й річниці заснування Дня фармацевтичного працівника України, м. Харків, 19-20 вересня 2019 р. : у 2 т. / редкол. : А. А. Котвіцька та ін. Харків : НфаУ, 2019. Т. 2. С. 476–478.

3. Громадська спілка “Працівники фармації” : веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/groups/spilka.pharmaceutiv/> (дата звернення: 06.10.2019).

4. Група компаній MedExpert : веб-сайт. URL: <https://med-expert.com.ua/ua/> (дата звернення: 06.10.2019).

5. О компанії – Агентство Медициноского Маркетинга : веб-сайт. URL: <https://amm.net.ua/o-kompanii> (дата звернення: 06.10.2019).

6. О компанії ООО “УКРМЕДСЕРТ”. Професійна підтримка ваших досягнень : веб-сайт. URL: <http://ukrmedcert.org.ua/> (дата звернення: 06.10.2019).

7. Об издательстве МОРИОН : веб-сайт. URL: <http://www.morion.ua/about/> (дата звернення: 06.10.2019).

8. Основи права та законодавства у фармації: нац. підруч. для студентів вищ. навч. закл. /А. А. Котвіцька та ін.; за ред. А. А. Котвіцької. Харків : НфаУ: Золоті сторінки, 2016. 528 с.

9. Оцінка технологій охорони здоров'я : веб-сайт. URL: <http://www.hta.ua> (дата звернення: 06.10.2019).

10. Про затвердження Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах : наказ М-ва охорони здоров'я України від 18 трав. 1994 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0146-94> (дата звернення: 06.10.2019).

11. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 28 берез. 2018 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF> (дата звернення: 06.10.2019).

12. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.10.2019).

13. Про подальше удосконалення системи післядипломної підготовки лікарів (провізорів) : наказ М-ва охорони здоров'я України від 22 берез. 1993 р. № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-93> (дата звернення: 06.10.2019).

14. Про проект – Міжнародний медичний форум : веб-сайт. URL: <http://medforum.in.ua/projekt/> (дата звернення: 06.10.2019).

15. Спільні рекомендації МФФ/ВООЗ щодо належної аптечної практики : стандарти якості фармацевтичних послуг. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я Серія технічних доповідей ВООЗ, № 961, 2011 Додаток 8. URL: http://www.diklz.gov.ua/sites/default/files/files/World%20Health%20Organization%20GPP_ENG_UKR_fin.pdf (дата звернення: 06.10.2019).

16. Толочко В.М., Адонкіна В.Ю., Должнікова О.М. Дослідження мотиваційних аспектів тематичного удосконалення спеціалістів фармації. Фармацевтичний журнал. 2019. № 3. С. 31–40.

17. Українська Фармацевтична Школа : веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/UkrFarmSchool/> (дата звернення: 06.10.2019).

Kosiachenko Nataliia. Significance of Informal Education in Postgraduate Studies of the Pharmacy Specialists and the Possible Ways of its Implementation

Nowadays, in order to assure the improvement of providing pharmaceutical aid to the population, the role of the pharmaceutical worker is significantly expanded and there is a need for his/her systematic continuous professional development. Suggested by the institutions of postgraduate studies system of pre-certification cycles of thematic improvement is already insufficient. Hence the increasing emphasis of professional development opportunities is shifting towards non-formal and informal education. In order to find the ways to solve this problem, the existing Ukrainian legislative and regulatory framework in the field of continuous professional development of health care professionals and specialized channels, sources, other opportunities for self-educational activity in the field of informal education of pharmacy professionals was studied, characterized and analysed. The analysis of existing publications highlights the main problems that can arise while using the modern smart learning tools, including in particular the distance learning implementation.

It is found out that most of the sources and channels of self-development need the personal skills of mastering smart learning tools, which is why it is proposed to expand the possibilities of using the innovative educational technologies in the system of continuous professional self-improvement of pharmaceutical workers.

REFERENCES

1. *Aptechna Profesiina Asotsiatsiia Ukrainy [Pharmacy Professional Association of Ukraine]*. Retrieved from <http://apau.org.ua/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
2. Boichuk I.D., Kozachenko H.V. (2019). Suchasni vydy osvitnoi diialnosti vykladacha farmatsevychnoho profilu [Modern Types of Pharmaceutical Profile's Teacher's Educational Activity]. Proceedings from: *Suchasna farmatsiia: istoriia, realii ta perspektyvy rozvytku – Modern Pharmacy: History, Realities and Prospects for Development, Scientific and Practical Conference*, 19-20.09.2019 [in Ukrainian].
3. *Hromadska spilka "Pratsivnyky farmatsii" [Pharmacy Workers Community]*. Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/spilka.pharmaceutiv/>. (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
4. *Hrupa kompanii MedExpert* (n.d). [Companies Group MedExpert]. Retrieved from <https://med-expert.com.ua/ua/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
5. *O kompanii – Ahentstvo Medytsynskoho Marketynha [About the Company – Medical Marketing Agency]*. (n.d). Retrieved from <https://amm.net.ua/o-kompanii> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
6. *O kompanii OOO "UKRMEDSERT". Profesiionalnaia podderzhka vashykh dostyzhenyi [Professional Support for Your Achievements]* (n.d). Retrieved from <http://ukrmedcert.org.ua/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
7. *Ob yzdatelstve MORION [About the publishing company MORION]* (n.d). Retrieved from <http://www.morion.ua/about/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
8. Kotvitska, A.A., Kubarieva, I.V., Surikov O.O. et al. (2016). *Osnovy prava ta zakonodavstva u farmatsii [Fundamentals of Law and Legislation in Pharmacy]*. Kharkiv: NfaU: Zoloti storinky [in Ukrainian].
9. *Otsinka tekhnolohii okhorony zdorovia [Health Technology Assessment]* (n.d.). Retrieved from <http://www.hta.ua> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
10. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro provedennia ispytiv na peredatestatsiinykh tsyklakh [On Approval of the Regulation on Conducting Exams on Pre-certification Cycles]: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 18.05.94 r. № 73*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0146-94> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezperernoho profesiinoho rozvytku fakhivtsiv u sferi okhorony zdorovia [On Approval of the Regulation on the System of Continuous Professional Development of Health Care Professionals]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.03.2018 r. № 302*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
12. *Pro osvitu [About Education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
13. *Pro podalshe udoskonalennia systemy pisliadyplomnoi pidhotovky likariv (provizoriv) [On Further Improvement of the System of Postgraduate Training of Physicians (pharmacists)]: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 22.03.93 № 166*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-93> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
14. *Pro proekt – Mizhnarodnyi medychnyi forum [About the Project – International Medical Forum]*. Retrieved from <http://medforum.in.ua/pro-proekt/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
15. *Spilni rekomendatsii MFF / VOOZ shchodo nalezhnoi aptechnoi praktyky: standarty yakosti farmatsevychnykh posluh [MFF / WHO Common Good Pharmacy Practice Recommendations: Pharmaceutical Service Quality Standards]* (n.d). Vsesvitnia Orhanizatsiia Okhorony Zdorovia Seriia tekhnichnykh dopovidei VOOZ, № 961, 2011 Dodatok 8. Retrieved from http://www.diklz.gov.ua/sites/default/files/files/World%20Health%20Organization%20GPP_ENG_UKR_fin.pdf (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
16. Tolochko, V.M., Adonkina, V.Yu., Dolzhnikova, O.M. (2019). Doslidzhennia motyvatsiinykh aspektiv tematychnoho udoskonalennia spetsialistiv farmatsii [Motivational Aspects Research of Pharmaceutical Specialists' Thematic Advanced Training]. *Farmatsevychnyi zhurnal – Pharmaceutical Journal*, 3, 31–40 [in Ukrainian].
17. *Ukrainska Farmatsevychna Shkola [Ukrainian Pharmaceutical School]*. Retrieved from <https://www.facebook.com/UkrFarmSchool/> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].